

2026, Vol. 7(1), 51-61
© The Author(s) 2026
Article reuse guidelines:
<https://dergi.bilgi.edu.tr/index.php/reflektif>
DOI: 10.47613/reflektif.2026.262
Article type: Research Article

Received: 27.10.2025
Accepted: 20.02.2026
Published Online: 18.03.2026

Özlem Tuğçe Keleş*

Film Anlatıları ve İklim Değişikliği Bilincinin İnşası: Hikâye Farklı Anlatılabilir miydi?

Film Narratives and the Construction of Climate Change Awareness: Could the Story Have Been Told Differently?

Öz

İklim değişikliği, son yıllarda medya mecralarında farklı anlatı biçimleri aracılığıyla giderek daha geniş bir yer bulmaya başlamıştır. Bu durum, iklim değişikliğinin kamuoyu tarafından fark edilmesini ve anamlandırılmasını sağlarken, sorumlu aktörler ve sorumluluk ilişkilerinin tartışılmasına da imkân tanımaktadır. Görsel kodlar, başlıklar, anlatı yapıları, kelime seçimleri, hikâye öncelikleri, kurgu, kadraj ve çerçeveleme gibi unsurlar iklim krizine ilişkin algıların ve bilincin biçimlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Film anlatıları, haber medyasının enformasyon aktarma gücüyle karşılaştırıldığında daha dolaylı bir etkiye sahip olsa da iklim değişikliği konusunda farkındalık yaratma ve bu sorunun yorumlanmasına zemin hazırlama açısından kritik bir işleve sahiptir. Bu çalışma, film anlatılarının kamuoyu oluşumundaki rolünü ve iklim değişikliğinin filmler aracılığıyla nasıl temsil edildiğini, çerçeveleme kuramı temelinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş; amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen filmler (*Soylent Green*, *The China Syndrome*, *Nuclear Winter*, *The Day After Tomorrow*, *Don't Look Up*, *An Inconvenient Truth*, *Before the Flood*, *First Reformed* ve *Okja*) inceleme kapsamına alınmıştır. Analizler, nitel içerik analizi ve anlatı çözümlemesi yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiş; çalışmada öne çıkan temsiller, söylemsel çerçeveler ve sunulan çözüm önerileri değerlendirilmiştir.

51

Abstract

Climate change has increasingly occupied a broader space across media platforms in recent years through diverse narrative forms. This development enables climate change to be recognized and interpreted by the public, while also creating space for the discussion of responsible actors and relations of responsibility. Elements such as visual codes, headlines, narrative structures, word choices, story priorities, editing, framing, and cinematography play a significant role in shaping perceptions and awareness of the climate crisis. Although film narratives have a more indirect impact compared to the informational power of news media, they serve a critical function in raising awareness about climate change and in providing a framework for interpreting this issue.

This study examines the role of film narratives in shaping public understandings of climate change through the analytical framework of framing theory. Adopting a qualitative research design, the study employs purposive sampling to select a corpus of films (*Soylent Green*, *The China Syndrome*, *Nuclear Winter*, *The Day After Tomorrow*, *Don't Look Up*, *An Inconvenient Truth*, *Before the Flood*, *First Reformed*, and *Okja*). The analysis is based on qualitative content analysis and narrative examination, focusing on dominant representations, discursive frames, and the types of solutions proposed within these narratives.

Anahtar Kelimeler

Çevre Filmleri, İklim Değişikliği, Çerçeveleme Kuramı

Keywords

Environmental Films, Climate Change, Framing Theory

* İstanbul Gelişim Üniversitesi, otkeles@gelisim.edu.tr, ORCID:0000-0003-2178-1347.

Giriş

İklim değişikliği, son yıllarda farklı anlatı formları üzerinden medya mecralarında daha kapsamlı ve çeşitlenmiş temsillere konu olmaktadır. Bu araçsallık iklim değişikliğinin daha görünür olmasına olanak sağlarken nasıl temsil edildiği veya çerçevelendiğinin de tartışılmasını gerekli kılmaktadır. Bu görünürlük iklim değişikliğinin daha geniş kitleler tarafından fark edilmesine ve anlaşılmasına olanak tanırken, iklim değişikliğinin nedenleri ve sonuçları hakkında da sorumluların, sorumlulukların yer bulmasına olanak sağlamaktadır. Ancak bu durum bugüne dair iklim değişikliği hakkındaki kanılara yer veren anlatılar olmakla beraber kamuoyunun bilincini, fikrini inşa eden haberler, filmler, yapımlar olma özelliği gösteren meşrulaştırıcı özelliğe sahip anlatılardır. Görsel kodlar, başlıklar, anlatı biçimleri, seçilen kelimeler, hikayelerin anlatı öncelikleri, kurgu, kadraj, çerçeveleme gibi anlatı unsurları iklim değişikliğinin bugüne değin nasıl bilinmesi gerektiği ile ilgili olarak önemli bir etki alanına sahiptir. Bu bağlamda kamuoyunun küresel krizler hakkındaki bilgileri, tepkileri ve algıları bağlamında değerlendirildiğinde film anlatıları haberlerin enformasyon verme gücündeki kadar etkili olarak değerlendirilmese de önemli bir role sahiptir. Bu çalışma film anlatılarının kamuoyu oluşturmadaki gücü bağlamında, filmlerin araçsallığı ile iklim değişikliğinin nasıl aktarıldığını ve filmlerin iklim değişikliğini nasıl çerçevelediğini çerçeveleme kuramıyla analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen filmler (*Soylent Green*, *The China Syndrome*, *Nuclear Winter*, *The Day After Tomorrow*, *Don't Look Up*, *An Inconvenient Truth*, *Before the Flood*, *First Reformed*, *Okja*), çerçeveleme kuramı temelinde incelenmiş; anlatılarda öne çıkan temsiller, söylemsel çerçeveler ve çözüm önerileri ekme yetiştirme kuramı bağlamında analiz edilmiştir. Çalışmada nitel içerik analizi ve anlatı çözümlemesi yöntemlerinden yararlanılarak filmlerin kamuoyu oluşturmadaki rolü incelenmiştir.

Kuramsal Çerçeve ve Literatür İncelemesi

Kültürel Göstergeler ile Yetiştirme Kuramı

Peter Burke ve Asa Briggs, “*Medyanın Toplumsal Tarihi*” adlı çalışmalarında iletişim araçları ile toplumsal süreçler arasındaki tarihsel ve yapısal ilişkiye dikkat çekerler. Çalışmaya göre iletişim yalnızca olayların aktarımını sağlayan nötr bir araç değildir; kullanılan iletişim teknolojileri, olayların toplumsal anlamlandırılma biçimlerini dönüştüren belirleyici unsurlardır ve belirleyici bir güce sahiptir. Bu bağlamda şu tespitte bulunurlar: “Bir iletişim aracının yerine bir başkasının kullanılmasının uzun soluklu etkilerini, özellikle de tasarlanmayan ve kimi zaman şaşırtan sonuçlarını, geriye bakarak değerlendirme olanağımız olsa bile ayırt etmek daha zordur” (Briggs & Burke, 2011, s. 13). Bu vurgu, medya biçimlerinin tarihsel kırılmalar yaratan yapısal etkilerine işaret etmektedir. Dolayısıyla aracın ne olduğu önemli bir vurgudur.

Benzer biçimde, Joseph Klapper'ın sınırlı etkiler yaklaşımı Özçetin tarafından şu şekilde aktarılmaktadır: “Bazı insanların dikkatine bazı koşullar altında sunulan, bazı konular hakkındaki bazı iletilerin bazı sonuçları vardır” (Özçetin, 2019, s. 100). Bu ifade, iletişim sürecinin doğrusal ve tek yönlü bir etki üretmediğini; aksine bağlama, alımlama koşullarına ve toplumsal konumlanışlara bağlı olarak değişken sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Böylece iletişim araştırmalarında etki tartışması, mutlak belirlenimcilikten koşullu etki anlayışına doğru evrilmiştir.

Bu sürece bir diğer tartışma, Marshall McLuhan'ın “araç mesajdır” (*“the medium is the message”*) (McLuhan, 1964, s. 7-8) önermesiyle yeni bir boyut kazanır. McLuhan'a göre iletinin içeriğinden ziyade, iletinin iletildiği ortam toplumsal dönüşümün temel belirleyici unsurudur. Bu araçsallık algı rejimlerini, zaman ve mekân deneyimini ve dolayısıyla toplumsal örgütlenme biçimlerini yeniden yapılandırır. Bu yaklaşım, medya biçimlerinin yalnızca içerik taşıyıcı değil, aynı zamanda anlam üretici yapılar olduğunu ortaya koyar.

İletişim araştırmalarında etki paradigması, özellikle güçlü etkiler yaklaşımının yeniden gündeme gelmesiyle farklı bir eksene taşınmıştır. Bu noktada George Gerbner'in geliştirdiği yetiştirme (cultivation) kuramı kritik bir yere sahiptir. Gerbner, televizyonu modern toplumun merkezi anlatı sistemi olarak tanımlar ve uzun süreli maruziyetin izleyicinin gerçeklik algısını dönüştürdüğünü savunur. Yaylagül'ün aktardığı üzere, “çok fazla televizyon izleyen insanlar, televizyon programlarından yaratılan ve sunulan dünyadan, daha az izleyen insanlara göre daha çok etkilenmektedir” (Yaylagül, 2013, s. 75). Yetiştirme kuramı, medyanın sosyalleştirici ve kültürel kodları yeniden üreten rolünü vurgular. Burada etki, kısa vadeli tutum değişiminden ziyade uzun vadeli dünya görüşü inşası olarak kavramsallaştırılır.

Ancak yetiştirme kuramı, esas olarak televizyon merkezli bir medya ortamını temel alır. Günümüzde ise dijitalleşme ile birlikte anlatı akışları mekânsal ve zamansal bütünlükten kopmuş, çoklu platformlara yayılmıştır. Bu dönüşüm, özellikle film anlatılarının yalnızca sinema salonuna ait bir deneyim olmaktan çıkarak dijital platformlar aracılığıyla sürekli dolaşımda olan metinlere dönüşmesiyle daha da belirginleşmiştir. Dolayısıyla yetiştirme etkisinin günümüzde dijital film anlatıları bağlamında yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu noktada çerçeveleme kuramı analitik bir araç olarak öne çıkar. Erving Goffman, “*Frame Analysis*” adlı eserinde bireylerin toplumsal gerçekliği belirli “çerçeveler” aracılığıyla anlamlandırıldığını ileri sürer. Çerçeveler, deneyimin örgütlenmesini sağlayan bilişsel şemalardır. Medya metinleri bu şemaları yeniden üretir ve yönlendirir. Robert Entman ise çerçevelemeyi seçme ve belirginleştirme süreçleri üzerinden tanımlar: Çerçeveleme, bir sorunun belirli yönlerini seçmek, nedensel yorumlar önermek, ahlaki değerlendirmelerde bulunmak ve çözüm önerilerini öne çıkarmak anlamına gelir (Entman, 1993). Özçetin'in aktardığı biçimiyle çerçeveleme, bir sorunun nasıl tanımlanacağını, hangi nedenselliklerin kurulacağını ve hangi çözüm yollarının meşru kabul edileceğini belirler (Özçetin, 2019, s. 121).

Bu bağlamda yetiştirme ve çerçeveleme kuramları birlikte düşünüldüğünde, medyanın yalnızca neyi gösterdiği değil, nasıl gösterdiği ve neyi dışarıda bıraktığı da belirleyici hale gelir.

Görünürlük kadar görünmezlik de ideolojik bir tercihtir. McQuail ve Windahl'ın belirttiği gibi, kültürel göstergeler pedagojik bir işleve sahiptir ve izleyicinin gerçeklik algısını biçimlendirme gücü taşır (McQuail & Windahl, 1997, s. 117).

Bugün televizyonun tarihsel olarak taşıdığı merkezî anlatı gücü, dijital platformlara ve çok katmanlı film anlatılarına dağılmış durumdadır. Filmler, bu yeni medya ekosisteminde yalnızca estetik ürünler değil; aynı zamanda ideolojik çerçeveler üreten ve dolaşıma sokan anlatı formlarıdır. Özellikle iklim değişikliği gibi varoluşsal bir krizi konu alan film anlatıları, sorumluluğu belirli aktörlere atfederek, bazı politikaları meşrulaştırarak ve bazı çözüm önerilerini görünür kılarak kamuoyu algısının inşasına katkıda bulunmaktadır.

Dolayısıyla iklim değişikliğine ilişkin mevcut kanaatlerin, medya tarihinin farklı dönemlerinde üretilmiş politik söylemler ve çerçeveler aracılığıyla şekillendiği varsayılabilir. İklim krizinin her anlatısında sorumlular, mağdurlar ve çözüm önerileri farklı biçimlerde temsil edilmekte; bu temsiller aracılığıyla belirli ideolojik konumlar güçlendirilmekte ya da görünmez kılınmaktadır. Bu nedenle iklim temalı film anlatılarının, yalnızca içerik düzeyinde değil, çerçeveleme ve yetiştirme etkileri bağlamında da analiz edilmesi gerekmektedir.

İklim Değişikliği İletişimi ve Film Anlatıları

İklim değişikliğinin medyada temsili karşılığı çoğu zaman haberler ve enformasyon bağlamında olmaktadır. Dolayısıyla haber dilinin sahip olduğu çerçevede bilgi akışı sağlanmaktadır. Ancak film anlatılarında iklim değişikliği yalnızca bilimsel bilginin aktarımı olarak değil, aynı zamanda kültürel anlam üretimi süreci olarak değerlendirilmektedir. Medya daha önce de ifade edildiği üzere; kullandığı dil, seçtiği görsel anlatılar ve kurguladığı duygusal ton aracılığıyla, izleyicinin iklim krizine dair algısını inşa eder. Bu nedenle iklim iletişimi hem bilgi hem de duygunun birlikte işlendiği bir alan haline gelmiştir (Boykoff, 2011 s. 1-19).

Çoğu medya içeriğinde iklim değişikliği “kriz”, “felaket” veya “acil durum” çerçeveleriyle sunulmaktadır. Medya içeriklerine göre bu anlatım biçimi farkındalık yaratırken, aynı zamanda izleyicide korku, suçluluk veya çaresizlik hatta kaygı bozukluğu gibi duygulara neden olabilmektedir. Araştırmalar, korkuya dayalı temsillerin kısa vadede dikkat çekici olmasına karşın uzun vadede eylem isteğini azaltabileceğini göstermiştir (O'Neill & Nicholson-Cole, 2009). Bu durumun üzerinde asıl etki çerçevelemenin içerisinde temsillerin ve görsel kodların nasıl bir anlatıyla sunulduğu ile ilgilidir. Anlatılar içerisinde olumlu ifadelerin görselleştirmelerin ve çözüme yönelik ifadelerin daha olumlu etkiler yaratabildiği iddia edilmektedir. Medyanın bilimsel bilgi aktarımı yapmanın ötesinde günlük hayatta karşılığı olan görsellerin etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

Film, dizi ve belgeseller, haberlerden farklı olarak iklim değişikliğini yalnızca bir bilgi olarak değil; temsiller ve kültürel kodlar aracılığıyla inşa edilen bir anlatı biçimi olarak çerçeveler ve aktarır. Ancak bu anlatı biçimleri çoğu zaman sistemsal nedenleri geri plana iterek bireysel sorumluluk temasını öne çıkarır. Bu yönüyle iklim değişikliği, liberal ekonomi politikaları

çerçevesinde, bireyin tüketim alışkanlıklarıyla ilişkilendirilen bir sorun olarak sunulmaktadır (Moser, 2016 s. 345-369). Moser, felaket temsillerinin çözüm odağından uzak biçimde temsil edilip çerçevelenmesinin, anlatıların bu yönde kurgulanmamasından kaynaklanan bir umutsuzluk anlayışına işaret ettiğini ifade eder. Kültür kodlarının anlatılarda yer bulmasının, görsel iletişim açısından hikayelerde daha yüksek özdeşleşme yaşanabilmesine olanak sağlayacağı ortaya konmuştur. Mevcut anlatılar, özellikle iklim iletişimi açısından sosyal bağlardan, çözüm yollarından ve somut anlatılardan uzak görünmektedir (Moser, 2016 s. 345-369).

Literatürde iklim iletişimine odaklanan çalışmaların sadece film anlatıları üzerinden değil medyanın çerçevelemeye odaklandığı kapsam (medya sahiplik yapısı/liberal ekonomik bağıntılar) açısından değerlendirildiğinde bazı başlıklar ön plana çıkmaktadır. Chadwick'in medya söyleminin korku mu yoksa bilinç mi yarattığını sorgulayan yaklaşımını aktaran Ojala, hikâye ve anlatılarda umut söylemlerinin daha olumlu etkiler yarattığını gösterir (Chadwick, 2017 aktaran Ojala). Bu bağlamda Newell, bireysel etkilerden çok ekonomik dinamikler ve devlet politikalarının öne çıkarılması gerektiğini savunarak sorunun sosyolojik bir sistem meselesi olarak ele alınması gerektiğini vurgular (Newell, 2021). Liberal medya söyleminin tüm sorumluluğu bireysel tüketim yaklaşımına sıkıştıran bir anlatı sahiplenmesi sebebiyle, medya yalnızca iklim değişikliğini anlatan bir araç değil, aynı zamanda bu sorunun anlamını sürekli olarak yeniden tanımlayan bir ideolojik alan haline gelmiştir. Meşrulaştırıcı bir araç mı, önlleyici bir uyarıcı mı, yoksa kaygı kaynağı mı tartışmaları dönemsel siyasi söylemlerle şekillenmektedir. Tüm medya mecralarına atfedilen bu yaklaşım film anlatıları ve filmlerdeki temsiller için de geçerlidir. Filmlerin bu araçsallık ile neye hizmet ettiği ve iklim iletişimi bağlamında hikâyeyi tüm tarihsel süreçte nasıl anlattığı bu çalışmanın asıl tartışma konusudur.

Film Anlatıları ve Yetiştirmeler Bağlamında Örneklerin İncelenmesi

Film anlatıları, modern dönemde yalnızca olay ve olguları temsil eden estetik metinler değil; aynı zamanda toplumsal gerçekliği çerçeveleyen ve belirli anlam rejimlerini meşrulaştıran kültürel formlar olarak işlev görmüştür. George Gerbner'in yetiştirme kuramı, medyanın uzun dönemli ve tekrar eden temsiller aracılığıyla izleyicinin gerçeklik algısını biçimlendirdiğini ileri sürer (Gerbner et al., 1986 s. 10). Gerbner'e göre televizyon –ve geniş anlamda görsel anlatı sistemleri– modern toplumun merkezi hikâye anlatıcısıdır ve bu anlatı sistemi zaman içinde dünyaya ilişkin ortak kabullerin oluşmasına katkıda bulunur (Gerbner, 1998). Bu çerçevede film anlatıları, yalnızca temsil üretmez; aynı zamanda toplumsal bilinç inşasına katılır.

İklim değişikliği anlatılarının yükselişi, 1980 sonrası neoliberal dönüşüm bağlamında değerlendirilebilir. Harvey (2005 s. 3), neoliberalizmi piyasa mekanizmalarını toplumsal düzenin merkezine yerleştiren bir siyasal-ekonomik yeniden yapılanma projesi olarak tanımlar. Foucault (2008 s. 226) ise neoliberalizmi bir “yönetimsellik” biçimi olarak ele alır ve bireyi kendi yaşamının girişimcisi olarak kuran bir rasyonalite ürettiğini savunur. Newell bu dönüşümü çevre politikalarını da kapsayacak şekilde ele almış, kolektif ve yapısal düzenlemeler ye-

rine piyasa temelli araçlar ve bireysel sorumluluk söylemlerinin ön plana çıktığını göstermiştir (Newell, 2021s. 23-34).

Bu politik-ekonomik bağlam, film anlatılarında iklim krizinin nasıl temsil edildiğini anlamak açısından önemlidir. Entman'a (1993) göre çerçeveleme, bir gerçekliğin belirli yönlerini seçerek onları daha belirgin hale getirme sürecidir; bu süreç sorun tanımı, nedensellik atfı, ahlaki değerlendirme ve çözüm önerisi üretimini içerir. Dolayısıyla film anlatılarında hangi aktörlerin sorumlu olarak gösterildiği, hangi neden-sonuç ilişkilerinin kurulduğu ve hangi çözüm yollarının meşru kabul edildiği, anlatının ideolojik yönelimini açığa çıkarır.

İklim değişikliğinin ve yarattığı krizlerin film anlatılarında sıklıkla apokaliptik estetikle sunulması ve meşrulaştırılması, krizin duygusal boyutunu güçlendirirken yapısal nedenlerin geri planda kalmasına yol açabilmektedir (Kaplan, 2016 s.15-23). Kaplan, her ne kadar sorumluluğu soyut temsil bağlamında tamamen insana bırakmasa da bu temsil biçimi, sorumluluğun eşit ve soyut bir "insanlık" kategorisine dağıtılmasıyla sonuçlanabilir. Böyle bir çerçeveleme, neoliberal söylemin bireyselleştirici mantığıyla örtüşmektedir.

Günümüzde film anlatıları dijital platformlar aracılığıyla küresel dolaşıma girmekte ve zamansal-mekânsal sınırlardan büyük ölçüde bağımsız hale gelmektedir. Chadwick'in (2017) tanımladığı hibrit medya sistemi içinde içerikler platformlar arasında akışkanlık kazanmakta, bu da anlatıların etki alanını genişletmektedir. Ancak dolaşımın artması, temsillerin ideolojik niteliğini ortadan kaldırmaz; aksine bu çerçevelerin daha geniş kitlelerce içselleştirilmesini mümkün kılar.

Bu bağlamda temel mesele, iklim krizinin film anlatılarında politik-ekonomik kökenleriyle mi ele alındığı, yoksa bireysel etik tercihlere indirgenerek mevcut düzenin yeniden üretimine mi hizmet ettiğidir.

Liberal Çerçevelemeler: İlk örnekler

Soylent Green (1973, Richard Fleischer)

Soylent Green, 1973 yılında Richard Fleischer tarafından çekilmiş ve 2000'li yıllarda geçen distopik anlatı unsurlarına sahip bir filmidir. Nüfus artışı, doğal kaynakların yetersizliği, hatta tükenmesi ve bu nedenle ortaya çıkan toplumsal huzursuzluğu ve kargaşayı ele alır. Çevresel krizlere dair ilk örneklerden biri sayılabilecek film, antroposen bakış açısından tüketim kültürünün etkilerine ve insanın kendi doğasını nasıl yok ettiğine referans vermektedir. Film iklim krizi, küresel ısınma, aşırı sıcaklar, hava kirliliği gibi bugünün aşına olunan yaklaşımları distopik bir anlatımla resmeder. Bilim kurgu türüne dair ses ve kurgu teknikleri ile seyirciyi sıkıştıran film 1970'lerde henüz günün korku ve endişelerini yansıtmayan bugüne dair kaygıları sunmuştur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, özünde politik söylemlerden uzak ve tüketimin bir sonucu olarak yaşanan bir krizi anlatmaktadır. İnsanı kaynak göstermesi ve tüm sorumluluğu insana atfetmesi sebebiyle antroposen bir anlatı sunan film, insan varlığının bir aktör

olarak etkisine odaklanmıştır. Bu bağlamda da politik düzlemde bağımsız sonuçlar ortaya koymuştur.

The China Syndrome (1979, James Bridges)

The China Syndrome (1979), nükleer enerji üzerinden kurgulanan anlatısıyla, çevresel riskleri teknik birer aksaklık olarak değil, politik tercihler, kurumsal çıkarlar ve bilgi rejimleri tarafından şekillenen yapısal sorunlar olarak ele alır. Filmde nükleer santralde meydana gelen arıza, bireysel hatalardan ziyade, güvenlik protokollerinin ihlali, ekonomik baskılar ve yönetsel sorumlulukların ertelenmesiyle ilişkilendirilir. Bu yaklaşım, çevresel yıkımın insan kaynaklı niteliğini vurgulayarak, Antroposen tartışmalarıyla kavramsal bir paralellik kurar.

Film, nükleer riskin ani ve spektaküler bir felaket olarak değil, kademeli, görünmez ve belirsizlikle örülü bir tehdit olarak temsil edilmesi bakımından, iklim değişikliğinin zamansal ve algısal dinamikleriyle örtüşmektedir. Çevresel tahribatın gündelik deneyim alanının dışında konumlanması, uzmanlık bilgisine ve teknik dile bağımlı hale gelmesi, kamuoyunun konuyla kurduğu ilişkiyi kırılganlaştırır. Bu durum, iklim değişikliğinin uzun süre politik eyleme dönüşmemesine yol açan iletişimsel sorunlarla benzerlik gösterdiği gibi sorunun özünü de sahiptir.

Öte yandan film, medya ve bilimsel uzmanlık alanlarının kurumsal baskılarla nasıl sınırlandırılabilirdiğini göstererek, çevresel krizlerin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda söylemsel ve politik olarak da yönetildiğini ortaya koyar. Bilginin dolaşımının denetlenmesi ve belirsizliğin stratejik biçimde sürdürülmesi, çevresel risklerin kamusal alanda ertelenmesine hizmet eder. Bu yönüyle *The China Syndrome*, iklim değişikliği bağlamında sıklıkla tartışılan inkâr, normalleştirme ve geciktirme pratiklerini önceden işaret eden bir anlatı olarak değerlendirilebilir.

1980'ler ve Nükleer Kış

1980'li yıllar, Soğuk Savaş bağlamında nükleer silahlanmanın küresel ölçekte yarattığı varoluşsal tehdidin, bilimsel ve popüler söylemlerde “nükleer kış” (“*nuclear winter*”) kavramı etrafında görünürlük kazandığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Bu kavram, nükleer savaşın yalnızca anlık bir yıkımla sınırlı kalmayacağını, atmosferik ve iklimsel sonuçları üzerinden uzun vadeli çevresel çöküşler üreteceğini ileri sürerek, çevresel felaket anlatılarını yeni bir zamansallık içinde konumlandırmış ve distopyalar yaratmıştır. Aynı dönemde televizyon ve sinema, bu bilimsel öngörülerini geniş kitlelere aktaran temel kültürel kodlarla meşrulaştıran araçlar haline gelmiştir.

Bu bağlamda *The Day After* (1983) ve *Threads* (1984) gibi televizyon filmleri, nükleer savaş sonrası dünyanın yaşanamaz hale gelişini, gündelik hayatın çöküşü ve toplumsal düzenin çözülmesi üzerinden temsil eden erken dönem çevresel felaket anlatıları olarak değerlendirile-

bilir. Söz konusu yapımlar, küresel ısınma söylemlerinden ziyade nükleer yıkımın iklimsel sonuçlarına odaklanmış; gökyüzünün kararması, güneş ışığının kesilmesi, fotosentezin durması ve sıcaklıkların düşmesi gibi betimlemeler aracılığıyla, iklimsel çöküşün bilimsel simülasyonlarını dramatik bir anlatı içinde yeniden üretmiştir. Bu temsiller, çevresel felaketin ani bir olaydan ziyade, zincirleme ve geri döndürülemez süreçler sonucunda ortaya çıktığını vurgulayan bir anlatı çerçevesi sunmaktadır.

“Nükleer kış” kavramı, bu dönemde iklim bilimi ile politik tahayyüllerin kesiştiği bir söylemsel alan oluşturmuş; çevresel yıkımın yalnızca ekolojik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel sonuçlarını görünür kılmıştır. Televizyon filmlerinin kitlesel erişimi sayesinde, iklimsel çöküş fikri ilk kez geniş kamuoyunun gündelik algı dünyasına dahil edilmiş; çevresel risk, soyut bilimsel bir olgudan, kolektif bir gelecek kaygısına dönüşmüştür. Bu yönüyle 1980’lerin nükleer felaket temsilleri, günümüzde iklim değişikliği bağlamında tartışılan küresel risk, belirsizlik ve gelecek tahayyülü meselelerinin kültürel tohumlarını oluşturmaktadır. Görsel olarak ekilen bu anlatılar kaygının normalleştirilmesini sağlarken ideolojik olarak da kitlesel felaketleri yine sahipsizleştirmektedir.

1980’lerde nükleer felaket anlatıları çevresel çöküşü varoluşsal bir tehdit olarak çerçevelerken, 2000’lerle birlikte anlatılar daha çok insan-merkezli liberal sorumluluk söylemlerine evrilmiştir.

Liberal Söylemler: İnsanın Gezegenle Krizi

2000’li yıllarla birlikte iklim değişikliği, popüler sinema ve televizyon anlatılarında farklı tür ve biçimler aracılığıyla daha görünür hale gelmeye başlamıştır. Bu dönemde üretilen yapımlar, iklim krizini kimi zaman kaotik felaket anlatıları, kimi zaman politik hiciv ya da duygusal özdeşleşme üzerinden çerçeveleyerek, çevresel riskin kamusal algısını şekillendiren farklı temsil stratejileri geliştirmiştir.

Bu bağlamda *The Day After Tomorrow* (2004), Roland Emmerich’in felaket sineması geleneği içinde konumlanan ve küresel ısınmayı ani ve dramatik iklim olaylarıyla ilişkilendiren bir yapımlar olarak öne çıkar. Film, bilim insanı Jack Hall’un kişisel hikâyesi etrafında ilerlerken, küresel iklim sisteminin kırılganlığını görsel olarak çarpıcı felaket sahneleriyle çerçeveler. Ancak anlatı boyunca küresel ısınmanın yapısal ve politik nedenlerine yönelik doğrudan bir sorgulama geliştirilmez; iklim krizi, daha çok kaçınılmaz ve kontrol edilemeyen bir doğa olayı olarak sunulur. Dolayısıyla da kimseye sorumluluk atfetmeyen bir ideolojik yaklaşımla iklim değişikliği anlatısını tercih eder ve tarihe not düşer.

Adam McKay’in yönettiği *Don’t Look Up* (2021) ise iklim krizini doğrudan temsil etmek yerine, dünyaya yaklaşan bir kuyruklu yıldız metaforu üzerinden post-truth çağda bilimsel bilginin, medyanın ve siyasetin işleyişini eleştiren bir politik satir sunar. İki astronomun uyarılarının medya gündeminde etkisizleşmesi ve politik çıkar hesapları içinde görünmez hale gelmesi, iklim inkârı ve geciktirme pratiklerine yönelik açık bir gönderme fikrini eker. Film,

liberal medya söylemini kara mizah aracılığıyla ifşa etmeye çalışırken, çevresel felaketin sorumluluğunu bireysel cehaletten ziyade kurumsal ve politik yapılara yöneltir. Bu da hikâyenin 2020'lere gelindiğinde artık daha farklı anlatılmaya başlandığının bir örneğidir.

Belgesel formatındaki *Before the Flood* (2016), Fisher Stevens'ın yönetmenliğinde, Leonardo DiCaprio'nun farklı coğrafyalardaki çevresel krizleri yerinde gözlemlemesini ve çözüm arayışlarını aktarmasını görsel olarak ekmeyi/yetiştirmeyi amaçlar. Belgeselin açılış sekansı, iklim değişikliğinin nasıl çerçevelendiğinin ve temsil edildiğinin anlatının bütünü açısından belirleyici olduğunu vurgulayan güçlü bir giriş işlevi görür. Popüler bir figürün rehberliğinde ilerleyen anlatı, farkındalık yaratma potansiyeli taşıırken, kullanılan duygusal ve görsel stratejilerin izleyicide kaygı mı yoksa duyarsızlaşma mı ürettiği sorusu açık kalır. Bu etkiyi değerlendirmek, metnin kendisinden ziyade alımlama odaklı ampirik çalışmalarla mümkün görünmektedir.

Bong Joon-ho'nun *Okja* (2017) filmi ise fantastik anlatı ve bilimkurgu öğelerini kullanarak, küresel kapitalizm, endüstriyel gıda üretimi ve tüketim kültürünün çevresel sonuçlarını eleştirel bir çerçevede ele alır. Genetiği değiştirilmiş bir "süper domuz" etrafında kurulan hikâye, etik çevre sorumluluğunu hem devletler ve şirketler düzeyinde politik bir mesele olarak, hem de bireysel tüketim pratikleri üzerinden tartışmaya açan bir çerçeveleme sunar. Duygusal yoğunluğu ve özdeşleşmeye dayalı anlatı yapısıyla *Okja*, felaket estetiğinden ziyade ahlaki sorgulamaya dayanan bir çevresel anlatı ile sorunları duygu etkisiyle meşrulaştırır ve liberal çevre söylemlerine alternatif bir temsil stratejisi geliştirerek hikâyenin iki taraflı da anlatılabileceğini ortaya koyar.

Sonuç

İklim değişikliği anlatılarında belirleyici olan yalnızca aktarılan olaylar değil, bu olayların hangi çerçeve içinde sunulduğu, hangi görsel ve dilsel kodların öne çıkarıldığıdır. Film, belgesel ve haber metinlerinde belirli unsurların vurgulanması, izleyicinin iklim krizini nasıl kavramsallaştıracığını ve hangi sorumluluk ilişkileri içinde değerlendireceğini doğrudan etkiler. Bu bağlamda medya anlatıları, iklim değişikliğini yalnızca betimleyen değil, aynı zamanda anlamlandıran ve yorumlayan söylemsel yapılar olarak işlev görür.

Felaket odaklı anlatılar, çevresel krizi ani ve kaçınılmaz bir yıkım olarak sunarak güçlü bir dramatik etki yaratabilirken, bireysel sorumluluk ve gündelik pratiklere odaklanan çerçeveler, izleyicinin tüketim alışkanlıklarını ve kişisel davranışlarını sorgulamasına olanak tanır. Bu farklı temsil biçimleri, iklim krizinin kamusal alanda hangi ölçekte—küresel, kurumsal ya da bireysel—algılanacağını belirleyen temel etkenler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla medya anlatıları, bilgi aktarımının ötesinde, toplumsal normları ve kabul edilebilir davranış biçimlerini yeniden üreten bir rol üstlenmektedir.

Dijital medya ve *streaming* platformlarının artan erişim gücü, bu anlatıların dolaşımını ve etkisini daha da genişletmektedir. İçeriklere hızlı ve sürekli erişim, izleyicilerin farklı anlatı

çerçeveleriyle karşılaşmasını mümkün kılarken, belirli temsil biçimlerinin yaygınlaşmasını ve toplumsal olarak normalleşmesini de hızlandırmaktadır. Bu durum, iklim değişikliğiyle ilgili medya yapımlarının yalnızca farkındalık yaratma potansiyeline değil, aynı zamanda uzun vadeli tutum ve davranışları yönlendirme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir.

Bu çerçevede medya anlatılarının hikâye örgüsü kadar anlatım biçimi de kritik bir önem taşır. Kültürel kodlar, tercih edilen anlatı teknikleri ve görsel dil, izleyicinin mesajı nasıl yorumlayacağını ve hangi duygusal tepkileri geliştireceğini belirleyen başlıca unsurlar arasında yer alır. Bu nedenle iklim değişikliği üzerine üretilen yapımlarda, içeriğin yanı sıra aktarım biçiminin de dikkatle kurgulanması gerekmektedir. Aksi halde, bilinç oluşturma hedefiyle üretilen anlatılar, kaygı, korku ya da çevresel risklerin normalleştirilmesi gibi istenmeyen etkiler yaratma potansiyeli taşımaktadır.

Kaynakça

- Boykoff, M. T. (2011). *Who speaks for the climate? Making sense of media reporting on climate change*. Cambridge University Press.
- Braidotti, R. (2013). *The posthuman*. Polity Press.
- Briggs, A., & Burke, P. (2011). *Medyanın toplumsal tarihi: Gutenberg'den İnternet'e* (Çev. Ü.). Kırmızı Yayınları.
- Chadwick, A. (2017). *The hybrid media system: Politics and power* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>
- Foucault, M. (2008). *The Birth of Biopolitics*.
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Northeastern University Press.
- Gerbner, G. (1998). Cultivation analysis: An overview. *Mass Communication and Society, 1(3–4), 175–194.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1986). *Living with television: The dynamics of the cultivation process*. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Perspectives on media effects* (pp. 17–40). Lawrence Erlbaum Associates.
- Güngör, N. (2013). İletişim kuramları ve yaklaşımlar. Siyasal Kitabevi.
- McQuail, D., & Windahl, S. (1997). *Kitle iletişim modelleri* (Çev. K.). İmge Kitabevi.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. McGraw-Hill.
- Moser, S. C. (2016). Reflections on climate change communication research and practice in the second decade of the 21st century: What more is there to say? *WIREs Climate Change*, 7(3), 345–369. <https://doi.org/10.1002/wcc.403>
- Newell, P. (2021). *Power shift: The global political economy of energy transitions*. Cambridge University Press.
- E. Ann Kaplan (2016). *Climate Trauma: Foreseeing the Future in Dystopian Film and Fiction*. Rutgers University Press.

- O'Neill, S. J., & Nicholson-Cole, S. (2009). "Fear won't do it": Promoting positive engagement with climate change through visual and iconic representations. *Science Communication*, 30(3), 355–379. <https://doi.org/10.1177/1075547008329201>
- Özçetin, B. (2019). *Kitle iletişim kuramları: Kavramlar, okullar, modeller*. İletişim Yayınları.
- Yaylagül, L. (2013). *Kitle iletişim kuramları*. Dipnot Yayınları.

